

Nr 393

Av herr Mattsson, Torsten, om statsanslag till Svenska uppfinnar-kontoret.

(Lika lydande med motion nr 451 i Andra kammaren)

Den tekniska och industriella utvecklingen efter det senaste världskrigets slut har fortgått i stigande tempo och i många hänseenden fått karaktären av en kapplöpning mellan stormakterna och stormaktsblocken. Detta har bland annat medfört att staterna i tidigare okänd omfattning sett sig föranlåtna att ingripa ekonomiskt stödjande och pådrivande på detta område. Även i Sverige har utvecklingen gått i samma riktning. Det kan här vara tillräckligt att som exempel erinra om den ökning av statsanslagen som under det senaste årtiondet skett till naturvetenskapliga forskningsrådet (i årets statsverksproposition 5,6 mkr.), tekniska forskningsrådet (5,6 mkr.), atomforskningsrådet (5,7 mkr.), jordbruksforskningsrådet (1,6 mkr.), konsumentrådet (0,7 mkr.), försvarets forskningsanstalt (51 mkr.), till forskning vid universitet och högskolor samt till inrättandet av speciella forskningsinstitut inom olika branscher.

Genom bildandet av EFTA har problemställningen för Sveriges del särskilt aktualiserats på det rent praktiskt-industriella planet samtidigt som tidsperspektivet har förkortats. Den vidgade marknad som EFTA-överenskommelsen kommer att medföra gör det nödvändigt för svenska tillverkare att ställa om sin produktion såväl då det gäller valet av varor och varornas utformning som att anpassa produktionsprocessen och produktionsutrustningen i anslutning därtill. Detta gäller kanske i ännu högre grad för den mindre industrien och hantverket än för storindustrien, som redan tidigare i stor utsträckning arbetat på export.

En sådan omställning är kapitalkrävande men förutsätter framför allt om den skall bli framgångsrik, att landets tillgångar i fråga om teknisk kunnskap och framåtanda, fantasi och uppfinningsrikedom mobiliseras och effektivt tillvaratas. Om detta sker, synes Sverige ha goda förutsättningar att hävda sig i konkurrensen med de övriga länderna. Den tekniska allmänbildningen och intresset för tekniska problem är i Sverige spridd i bredare lager än i de flesta andra länder. Vid sidan av våra så att säga naturliga industrier, som förädlar landets egna råvarutillgångar, har vi åtskilliga industrier, även storindustrier, för vilkas tillkomst och utveckling vi har att tacka enskilda uppfinnare och framstående tekniker. Under de senaste decennierna

synes dock klimatet för dessa ha blivit mindre gynnsamt, i det att några nya företag av denna typ icke har sett dagens ljus. Som ett oroväckande tecken i samma riktning kan även anföras det sjunkande antalet av från svenska uppfinnare härrörande patentansökningar hos svenska patentverket, även om det föreliggande statistiska materialet här är för knapphändigt för att man skall våga dra några säkra slutsatser. Icke endast antalet patentansökningar från svenska sökande i förhållande till det totala antalet svenska och utländska ansökningar från år 1950 till 1960 har sjunkit från 56 % till ungefär 31 %, utan man kan även notera en så gott som oavbruten nedgång i det absoluta antalet svenska ansökningar under samma tidsperiod från 6 300 år 1950 till omkring 4 100 år 1960.

Det har tidigare på många håll hävdats att tekniska framsteg och nya uppfinningar numera så gott som uteslutande skulle komma till som resultat av den inom industrien planmässigt bedrivna forsknings- och utvecklingsverksamheten. Detta motsägs dock av nyare amerikanska undersökningar och torde icke heller längre vara den allmänna uppfattningen. Statens insatser för att stödja uppfinnarverksamheten inom landet har emellertid — med undantag för krisåren under världskriget — varit mycket svag och har endast tagit sig uttryck i de mycket blygsamma bidragen till Svenska uppfinnarkontoret. Dessa uppgår i årets statsverksproposition till allenast 193 000 kr. såsom bidrag till kontorets administrationskostnader samt ett blygsamt anslag på 85 000 kr. att av kontoret utdelas som stöd till uppfinnare för experiment, utredningar, modelltillverkningar och provningar.

Såsom ovan framhållits är den mindre industrien och hantverket icke minst betydelsefull när det gäller Sveriges anpassning till EFTA-marknaden. Vissa åtgärder har också vidtagits på detta område. Sålunda har den genom företagarföreningarna bedrivna låneverksamheten ökat i viss utsträckning. Dessa låne- och kreditmöjligheter bör ökas under budgetåret 1961/62. Det är även angeläget att företagarföreningarna genom konsulenter och på annat sätt kan ge råd i ekonomiska frågor.

Syftet måste förutom nyetablering vara en starkt ökad moderniserings- och anpassningsverksamhet inom hantverket och småindustrien. Omställningen är emellertid icke endast en ekonomisk fråga utan även i hög grad en teknisk. Det större marknadsområdet innebär ökade avsättningsmöjligheter, men också hårdare konkurrens. Det blir fråga om att inskränka tillverknings Sortimentet, men samtidigt att genomarbets och förbättra de artiklar som bibehålles samt att utveckla nya tillverkningsmetoder, maskiner och verktyg som gör dem billigare i massproduktion. Nya idéer och uppfinningar måste inventeras och — innan man lagt ned för stora kostnader på dem — värderas från teknisk-ekonomisk synpunkt; de värdefulla måste sorteras ut och bearbetas genom experiment, modelltillverkningar och provningar. Det är av stor vikt att denna gallring sker på ett tidigt stadium, enär

omställningen eljest kan komma att medföra fatala felinvesteringar. Frågan huruvida de nya produkterna skall patentskyddas samt i vilken omfattning detta i så fall skall ske får ävenledes större betydelse än vid tidigare tillverkning i mindre serier, som på ett tidigt stadium ökar risken för tvister på grund av patentintrång och behovet av utredningar i detta hänseende.

Den här gjorda exemplifieringen berör i stor utsträckning specialfrågor, som icke faller inom den enskilde industriidkarens eller hantverkarens normala verksamhet, utan fordrar speciell utbildning och erfarenhet. Det är icke heller tänkbart att de annat än undantagsvis kan behärskas av konsulenter inom de olika företagarföreningarna utan tillgång till rådgivande specialister. En centralisering av rådgivningen och handläggningen av frågorna på detta område synes nödvändig redan av personella och ekonomiska skäl. Hos Svenska uppfinnarkontoret finns personal med motsvarande specialutbildning och erfarenhet samt en redan utbildad rutin. Kontorets nuvarande resurser är emellertid helt otillräckliga för att möta en växande efterfrågan av detta slag.

Härtill kommer att de aktuella frågorna i många fall icke kan lösas snabbt och rationellt per korrespondens, utan fordrar personlig kontakt mellan fackmannen och industriidkaren-hantverkaren i dennes egen miljö. Kontorets fackmän måste därför erhålla möjlighet att företa regelbundna resor till företagarföreningarna i olika län både för handläggning av enskilda problem och för allmänna informationskonferenser i hithörande frågor. För närvarande saknar kontoret de ekonomiska resurserna för sådana resor. Kontoret behöver vidare större ekonomiska möjligheter att låta verkställa experiment, provningar, utredningar etc. samt att i förekommande fall vidmakthålla ett patentskydd under utredningstiden. Det nuvarande årsanslaget på 85 000 kr. för dessa ändamål måste, om kontoret skall kunna påta sig dessa uppgifter, väsentligt utökas.

Snabba åtgärder synes här vara av nöden. Det är bekant att flera av EFTA-länderna vidtagit mycket kraftiga åtgärder för att om möjligt skaffa sig ett försprång på de nya marknaderna, och en eftersläpning här kan bli mycket svår och dyrbar att senare reparera. I medvetande härom måste betydande ekonomiska resurser ställas till småindustriens och hantverkets förfogande. Det synes emellertid vara fara för handen att bristen på adekvata åtgärder när det gäller tillvaratagandet och bearbetningen av nya tekniska uppslag kan bli en av de flaskhalsar som bromsar upp omställningen eller äventyrar dess effektivitet. Det snabbaste och effektivaste sättet att råda bot på detta förhållande synes vara en omedelbar förstärkning av Uppfinnarkontorets resurser.

Även när det gäller det rent praktiska tillvaratagandet och nyttiggörandet av användbara resultat från den med stora statsanslag bedrivna forskningen föreligger en liknande brist på adekvata åtgärder. Den enskilde fors-

karen är i de flesta fall — med undantag för vissa, strängt målinriktade forskningsområden, exempelvis atomforskning och forskning avseende nya läkemedel — mindre inställd på att uppnå resultat som omedelbart kan praktiskt nyttiggöras eller patenteras än på att publicera sina rön för att därigenom erhålla akademiska meriter. Han söker därför i allmänhet icke av eget initiativ kontakt med Uppfinnarkontoret eller med någon industri för att få hjälp att klarlägga det eventuella praktiska värdet av rön och upptäckter under forskningsarbetet. Från det allmännas sida görs för närvarande ingenting för att undersöka huruvida det under forskningen har kommit fram uppslag som kan ha praktiskt-ekonomiskt värde och för att utreda och bearbeta dessa samt, om de befins värdefulla, befordra dem till industriellt utnyttjande. För den tekniska utvecklingen inom landet innebär detta att man går miste om en del av de nya uppslag och uppfinningar som kunnat ge upphov till nya eller förbättrade industriprodukter, eller i varje fall att deras utveckling fördröjs.

Under de senaste åren har på flera håll rests starka krav på åtgärder i detta hänseende. Uppfinnarkontoret har också tagit upp denna fråga, men har på grund av bristande personella och ekonomiska resurser icke kunnat göra någon effektiv insats. Härför erfordras i första hand, liksom då det gäller den tekniska nydaningsverksamheten inom företagarföreningarnas ram, att kontoret får möjlighet att aktivt söka kontakt med forskarna i deras egen miljö. I betraktande av de avsevärda anslag staten för närvarande satsar på forskningen synes det angeläget att Uppfinnarkontoret bereds möjlighet att åtminstone försöksvis uppta en verksamhet på detta område. De belopp som erfordras härför är i proportion till statsanslagen till forskningen mycket små.

För att Svenska uppfinnarkontoret skall kunna ta upp de mycket angelägna uppgifter som i det föregående har behandlats bör kontoret enligt vad jag kunnat inhämta hos dess ledning beredas möjlighet att fortlöpande sända konsulenter till olika delar av landet, och dess hemmavarande personal bör kompletteras med tre fackmän jämte härav föranledd utökning av skrivpersonalen. Kontorets anslag för att låta utföra experiment, utredningar, modelltillverkningar, provningar och andra åtgärder som erfordras för att sådana nya uppslag och uppfinningar som kontoret finner vara av intresse skall kunna värderas och vidarebefordras till lämplig producent bör ökas, så att kontorets verksamhet på denna punkt icke hämmas av brist på medel.

Med hänvisning till ovan anförda hemställas,
att riksdagen måtte anvisa

a) till Svenska uppfinnarkontoret: Administrationskostnader för budgetåret 1961/62 ett anslag av 375 000 kronor, samt

b) till Svenska uppfinnarkontoret: Understödjande verksamhet för budgetåret 1961/62 ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1961

T. V. Mattsson

Nr 394

Av herr Ohlsson, Ebbe, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

(Lika lydande med motion nr 460 i Andra kammaren)

Stockholm den 26 januari 1961

Ebbe Ohlsson

Staffan Hedblom

Torsten Bengtson

Stig Stefanson

Lars Schött

Fridolf Wirmark

Nr 395

Av fru Segerstedt Wiberg, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Förenta Nationernas barnfond.

(Lika lydande med motion nr 453 i Andra kammaren)

Stockholm den 26 januari 1961

Ingrid Segerstedt Wiberg